

Maradjatok helyeteken, és folytassátok békés munkátokat. Gondoskodjatok az ipari, kereskedelmi, községi és egyéb üzemek, valamint a hatóságok zavartalan működéséről!

Földművelők, férfiak és asszonyok! Járjatok nyugodtan dolgokat után!

Munkások és iparosok! Bátran folytathatjátok munkátokat a gyárakban és műhelyekben!

Kereskedők és vállalkozók! Intézzétek ügyeiteket minden aggodalom nélkül!

Tisztviselők! Biztosítsátok valamennyi hivatal és gazdasági ág zavartalan működését!

A lelkesek és hívők akadálytalanul végezhetik vallásos szertartásaikat.

MAGYAROK!

Hitler-Németország elvesztette a háborút. A német-fasiszta hadsereg helyzete reménytelen, az összeomlás előtt áll.

Segítsétek mindenben a Vörös Hadsereget! Siettetitek ezzel a német-fasiszta hadsereg összeűzését. Ezzel pedig közeledik az óra, amikor a háború magyar földön véget ér, és a német rablókat végképpen kiűzzük országotokból.

A Vörös Hadsereg Parancsnoksága

Forrás: Szabó Miklós: A magyar felszabadító hadműveletek. Budapest, 1985. 67–69

1. Hol és mikor lépték át a Magyarország 1944-es határait a szovjet csapatok? Mekkora erővel jelentek meg a térségben, kik voltak a parancsnokok? Hol és mikor lépték át a trianoni határokat?
2. Hol, milyen eredménnyel vette fel magyar haderő a harcot 1944-ben a Vörös Hadsereggel?
3. A magyar és német propaganda mely állításait cáfolja a Vörös Hadsereg felhívása? A felhívás mely gondolatai jelentek meg korábban, a Magyar Front kiáltványában (13. forrás) is?
4. A magyar társadalom mely rétegeit szólítja meg a felhívás? Melyiknek mit ígér? Tartalmaz-e fenyegetést a szöveg?
5. Milyen szervek irányítják az életet a Vörös Hadsereg által ellenőrzött területen?
6. A felhívás három alkalommal is megszólítja a lakosság egészét. Milyen tartalmak vannak a „Magyarok!”, milyenek a „Polgárok!” és milyenek az ismételt „Magyarok!” megszólítás alatt?

19. A SZOVJET VÖRÖS HADSEREG MŰKÖDÉSE EGY MAGYAR ÍRÓ SZEMÉVEL

...A város a besötétedéssel nyugovóra tért, azaz csak szeretett volna, mert az oroszok akkor kezdtek tevékenykedni. Villany nem égett, a sötét utcákon falkákban csatangoltak, és mindenkit kiraboltak, aki elébük került. Az emberi életet nem kímélték, a fosztogató csoportok mindjárt lőttek, és sokan meghaltak az esti és az éjszakai útonálló-harcokban.

A házak sem nyújtottak védelmet, az eltorlaszolt kapukat betörték vagy kézigránáttal felrobbantották; ha nem sikerült, létrát támasztottak a falnak, és az emeleti ablakon másztak be. Máskor a légoltalmi szükségátjárókat kibontották – a légoltalmi hatóságok elővigyázatosan a szomszédos pincék között biztosították az átjárást, hogy menekülhessenek a lakók, ha felettük összeomlik a

ház: az oroszok hamarosan felfedezték az átjárókat, és többé nem az utcán, hanem a pincékben közlekedtek. A kapun, az emeleti ablakokon, vagy a pincéken keresztül benyomuló katonák rávetették magukat a nőkre, és kifosztották a lakásokat. Az éjszakát hosszú ideig sikolyok és lövöldözések zaja töltötte be, patrujért kiabáltak; mi is minden éjszaka készen állottunk az invázió megakadályozására vagy visszaverésére.

A Vörös Hadsereg 45 nap alatt foglalta el Budapestet, de az ostrom sokkal tovább tartott; minden orosz katona külön megívta a maga harcát a zsákmányért, a nőért.

Voltam a II. ukrán front főhadiszállásán, megfordultam a különböző fokozatú parancsnokságokon, ültem frontbörtönben, el voltam szállásolva kvartiruban, érintkeztem minden rendű és rangú orosz katonával, törzstiszttel, tiszttel, altiszttel, katonával, sorbelivel és különleges beosztásával, de mindmáig érthetetlen előttem, hogy ez a hadsereg hogyan tudta a háborút megnyerni.

Szervezettsége nem látszott meg a felvonulásán, a Vörös Hadsereg nem zártan, fegyelmezetten menetelt vagy harcolt; hömpölygött, áradt, ahogy egy megáradt folyó áttöri gátjait, és mindent eláraszt. Tisztek és közlegények viszonya némely különleges alakulattól és parancsnokságtól eltekintve laza, mondhatnám emberi volt: a közlegény vagy az altiszt úgy felelt vissza feljebbvalójának, mintha kocsmában veszekednének. A fegyelmezetlen viszony a harcok óráiban feltétlen engedelmességgé változott; mert akkor a parancsnok a legszigorúbb fenyítést alkalmazhatta. [...]

Még az idősebb korosztályok is pompásan bírták a fáradságot, a fiatalok izmosak voltak, a fájdalommal szemben szinte érzéketlenek; ezt a kevert emberanyagot a tehetetlenségi nyomaték lendítette, vitte előre Sztálingrádtól Berlinig, Budapestig.

A katonák műszaki képzettsége megfelelő volt, motorokhoz, ágyúkhöz értettek, a parancsnokságukat rádió és telefon kötötte össze. Sokszor mosolyogtam ugyan a huzalokkal bajlódó katonákon, akik az összegubancolódott drótokat nagy igyekezettel próbálták kibogozni, az eltépett, elszakadt szálakat összeilleszteni; de mégis működött a rádió, szólt a telefon, a parancs eljutott a legutolsó századhoz is. [...]

A Vörös Hadsereg a helyszínen táplálta magát, amit ért elvitt, a visszahagyott élelmiszereket, az érintetlenül maradt raktárakat hadizsákmányként lefoglalta; utánpótlása a hadiszerekre korlátozódott, aminek jelentős részét a szövetségesektől kapta. A nemzetközi hadijog tilalmával mit sem törődve, a polgári lakosságot is bevonták a harcokba; vidéken útépitésre vagy útjavításra, közmunkára fogták, a városokban katonai kiegészítő szolgálatra kényszerítették. A férfiakat a légmentes pincékből kikergették az utcára, hogy odébb tolják az ágyúkat, előbbre vontassák a lőszeres kocsikat, és összeszedjék a sebesülteket. [...]

Sok volt közöttük a gyáva, a lapuló, a szökevény. [...] A szovjet vezérkar saját becslése szerint a háború utolsó hónapjában a Duna völgyében legalább százezer szökevény bújt és garázdálkodott. Magam is láttam, ahogy a fél orszá-

got bejártam mint delegátus, majd fogoly, aztán szabadon az elfogott és bebörtönzött szökevény katonák ezreit. [...]

A szökevényeket a közös sors kegyetlen, brutális közösségbe gyúrta, emberi voltukból kivették, nagy bandákba verődötten járásnyi, fél vármegyényi területeket veszélyeztettek, félelemben, rettegésben tartottak. [...]

Az igazoláshoz semmiféle papír nem volt jó, még az sem, melyen orosz pecsét ékeskedett. Vidéken még elfogadták az orosz írást, orosz pecséttel, Budapesten nem, mert az *enkávédisták* konokul azt hitték, hogy a körülzárt és harccal bevett fővárosban rekedtek a fasiszták, akiket őrizetbe kell venni; aki nem fasiszta, az kiöltözött katona, szintén el kell fogni, és táborba kell szállítani. Ha az illető se fasiszta, se kiöltözött katona nem volt, akkor munkára kellett: kicsi robot! [...]

A férfiak különböző fortélyal igyekeztek eljelentéktelenedni: sántának, öregnek, vaknak, bénának tettették magukat. Mások választékos karszalagot húztak kabátujjukra, a legegyszerűbb a vörös színű volt, hogy kommunistának tekintsék őket. „Orvos”, „Sajtó”, „Hivatalnok”, „Tanár”, „Rendőr”, „Postás” és hasonló felírással, hivatali pecséttel akarták megteveszteni az orosz tábori csendőröket – hasztalanul. Igazolvány, karszalag, vöröskeresztes jelvény ellenére az üzlethelyiségbe, onnét valamelyik táborba kerültek: Magyarországon 1945 tavaszán legalább egymillió ember volt „hadifogságban”. [...]

...A nagyobb helységekben hajtóvadászatot tartottak a férfiakra. Rajvonalakban fésülték át az utcákat, a sarkokon csoportokban álltak az orosz tábori csendőrök, senki sem menekülhetett [...].

Százezerszámra fogdosták így össze a polgárokat; ha a hadifogoly igényeket kielégítették, akkor közmunkára kellett az ember, valamilyen címen mindig vadásztak. Toprongyos, szomorú embercsordák vánszorogtak az országutakon, körülvéve orosz géppisztolyos őrökkel, akik mindig lövöldöztek, hogy elvegyék kedvüket a szökéstől. Mégis sokan megszöktek, s a hiányt az úton vagy az utcán mindjárt pótolták. Ahányan megszöktek, vagy meghaltak, annyian a sorok közé kerültek. [...]

Forrás: Kovács Imre: Magyarország megszállása. Korrajz. Toronto, 1979. alapján: Budapest, 1990. 186., 197–201. (A továbbiakban: Magyarország megszállása.)

1. Mit tudsz Kovács Imréről? Melyik művéből olvastunk már részleteket (IV/28. forrás)? Melyik párt politikusa volt, s milyen szerepet játszott az 1945 utáni magyar politikai életben?
2. Nézz utána, hogy más visszaemlékezések hogyan mutatják be a Vörös Hadsereg magyarországi tevékenységét! Tárgyilagosságnak tekinthető-e Kovács Imre leírása?
3. Mi volt jellemző a Vörös Hadsereg szervezetére, harci módszereire? Válaszolj az író kérdésére! Miért nyerhette meg ez a hadsereg a világháborút?
4. Emeld ki a forrásból azokat a tényezőket, amelyek miatt a Vörös Hadsereg veszélyt jelentett a magyar lakosságra!
5. Milyen veszélyek leselkedtek a férfiakra, és milyenek a nőkre? Hogyan védekeztek ellene?
6. A forrásban több idegen szó magyarázatra szorul. Nézz utána a következőknek: patruj, enkávédistá, kicsi robot (málénkij robot), zabraló, kvartiru. (Az idősebbek biztosan tudják a választ.)